

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מבוא לסוציולוגיה של החינוך - 34202

תאריך עדכון אחרון 13-10-2019

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 3

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: חינוך

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר יוספה טביב-כליף

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: yosepha.tabib@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש, חדר 546

מורי הקורס:

גב יעל כרמלי,
גב ענבל שוויצר,
ד"ר יוספה טביב-כליף,
מר וליד חבאס

תאור כללי של הקורס:

הסוציולוגיה של החינוך, בהיותה חלק מן הדיסציפלינה הסוציולוגית הכללית, משלימה את החיפוש אחר הפתרון "הנכון" של מדעים אחרים (פסיכולוגיה למשל) באמצעות ניתוח הבלתי-צפוי והבלתי-מכוון בפעולה האנושית. היא מראה כי קיים פער בין התכנון לבין הביצוע, בין הפעולה היזומה לבין תוצאותיה בפועל, ובין המטרות המוצהרות לבין המדיניות המעשית. הסוציולוגיה של החינוך עוסקת ב"הסרת המסווה" של מוסדות חברתיים, ארגונים, תפקידים ופעילויות חברתיות, במטרה לחשוף את הפער בין האידיאולוגיה לבין המעשה ולסייע, לעיתים, בצמצומו של פער זה. פרספקטיבה ייחודית זו מבקשת לחדור אל מעבר למובן מאליו במציאות היומיום, על-מנת להשיג תובנות חדשות ביחס למניעים, אינטרסים וגורמים - מודעים ובלתי-מודעים - של הפעולה החברתית וארגונה.

מטרות הקורס:

המטרה של הקורס להפגיש את הסטודנטים עם דרך המחשבה הסוציולוגית שהיא אחת מהדיסציפלינות המרכזיות בחקר וניתוח מערכות חינוך.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

הסטודנטים יכירו את שלושת הפרדיגמות המרכזיות בחשיבה הסוציולוגית - המבנית תפקודית, הביקורתית ופרדיגמת הפעולה החברתית.

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: הקורס הוא קורס פנורמי "שמרחף" על פני נושאים שונים וכולל שלושה מרכיבים עיקריים: שיעור, תרגיל וחומר קריאה. השיעור מתקיים במתכונת של הרצאה פרונטלית במליאה מדי שבוע; התרגילים יערכו בקבוצות דיון מצומצמות ויעסקו ביישום החומר העיוני ובעבודה על חומרי הקריאה השונים.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

- שיעור 1: מדע הסוציולוגיה והסוציולוגיה של החינוך
- שיעור 2: עקרונות הפרדיגמה התפקודית-מבנית (הפרדיגמה השמרנית)
- שיעור 3: הפרדיגמה התפקודית מבנית בחינוך
- שיעור 4: פרדיגמת הקונפליקט (הפרדיגמה הביקורתית)
- שיעור 5: פרדיגמת הקונפליקט (הפרדיגמה הביקורתית)
- שיעור 6: אי-שוויוניים חברתיים בחינוך: מבט מבני-ביקורתי
- שיעור 7: הפעולה החברתית: תהליכי מיקוח ומתן משמעות

- שיעור 8: מבט מלמטה: הפעולה החברתית במציאות המורכבת של המעשה החינוכי
- שיעור 9: מוסד המשפחה: בין שעתוק לשינוי
- שיעור 10: המדינה כסוכן חברות מרכזי בעיצוב מערכת החינוך
- שיעור 11: "של מי הידע הזה?": ידע ואידיאולוגיה בחינוך
- שיעור 12: מורים מתרגמים ידע: עובדות/י חינוך, מעבירות/י ידע, פרשניות/ם תרבותיות/ם, סוכנות/י שינוי
- שיעור 13: פאנל מסכם - מבט נוסף על חינוך

חומר חובה לקריאה:

שיעור 1:

Mills, W. C. (1970). *The Sociological Imagination*. New York: Oxford University Press. 3-24.

פיטר, ב' (1998). פרק שני: סוציולוגיה כצורה של תודעה, הזמנה לפגישה (עם הסוציולוגיה), ספרית אופקים: הוצאת עם-עובד. 33-60.

פיטר, ב' (1998). פרק שני: סוציולוגיה כצורה של תודעה, הזמנה לפגישה (עם הסוציולוגיה), ספרית אופקים: הוצאת עם-עובד. 33-60.

שיעור 2:

דורקהיים, א' (1989). פדגוגיה וסוציולוגיה. בתוך: רנה שפירא ורחל פלג (עורכות), הסוציולוגיה של החינוך, אסופת מאמרים. תל-אביב: עם עובד. 22-28.

בידוויל, צ' (1989 [1965]). בית הספר כארגון פורמלי. בתוך: ר' שפירא ור' פלג (עורכות), הסוציולוגיה של החינוך, אסופת מאמרים. תל אביב: עם עובד. 412-435.

שיעור 3:

Collins, R. (2000). *Functional and Conflict Theories of Education Stratification*. In R. Arum and Bettie (Eds.). *The Structure of Schooling*. (Ch. 10). Mountain View, CA: Mayfield Publishing.

שיעור 4:

הרן, כ' (1990). תיאוריות על החינוך הבית ספרי והחברה: הפרדיגמה הפונקציונאלית ופרדיגמת הקונפליקט. מגבלות החינוך הבית ספרי ואפשרויותיו, ירושלים: הוצאת אקדמון, (פרק שני), 53-66.

Bowles, S. (1977). *Unequal Education and the Reproduction of the Social Division of Labor*. In Karabel & A. H Halsey (Eds.), *Power and Ideology in Education*. Oxford University Press. 137-152.

שיעור 5:

Bowles S. & Gintis, H. (2001). *Schooling in capitalist societies*. In: Ballantine & Spade (Eds.), *School & Society*, U.S: Wadsworth. 58-61.

Bourdieu, P. (1973). *Cultural reproduction and social reproduction*. In: Richard Brown (ed.) *Knowledge, Education and Cultural Change*. London: Tavistock 71-112.

שיעור 6:

מזאוי, א' (2003). ריכוז של מחסור במשאבים ונגישות לתעודת בגרות ביישובים ערביים ויהודיים בישראל, בתוך: דרור יובל, דוד נבו ורינה שפירא (עורכים), תמורות בחינוך: קווים למדיניות החינוך

בישראל לשנות האלפיים. תל-אביב: בית הספר לחינוך על שם חיים וג'ואן קונסטנטינר והוצאת רמות - אוניברסיטת תל-אביב. 57-76.

יונה, י' וספורטא, י' (2005). מערכת החינוך וחלוקת העבודה המגדרית והאתנו- מגדרית בישראל: מבט אל העבר. בתוך: הנרייט דהאן-כלב הנרייט, ניצה ינאי וניצה ברקוביץ' (עורכות), נשים בדרום: מרחב, פריפריה, מגדר. קריית שדה בוקר: מכון בן-גוריון. 189-223.

שיעור 7:

Berger, Peter & Luckman, Thomas (2002). Introduction, *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*, Penguin books, 11-31.
גופמן, א' (1959/2003). "הקדמה", הצגת האני בחי היומיום. הוצאת רשפים. 13-24.
Mehan, H. (1992). Understanding inequality in schools: the contributions of interpretive studies. *Sociology of Education*, 65 (1), 1-20.

שיעור 8:

טביב-כליף, י' ולומסקי-פדר, ע' (2013). גבולות אתניים: בין נוכחות לנפקדות בזירת בית הספר - ניתוח המקרה של בית ספר גבעת גונן בירושלים. בתוך: יוסי יונה, ניסים מזרחי ויריב פניגר, (עורכים), פרקטיקה של הבדל בשדה החינוך בישראל: מבט מלמטה, מכון ון ליר והוצאת הקבוץ המאוחד, 258-287.
מולא, ש' (2010). המאבק "להיות רגיל": תלמידים אתיופים נפגשים עם גזענות בבתי ספר דתיים. עבודת גמר לשם קבלת תואר מוסמך. האוניברסיטה העברית בירושלים. 42-71.

שיעור 9:

טביב-כליף, י' (בדפוס). קרובים/רחוקים: זהות אתנו-מעמדית, יחסים בין-דוריים ומעבר לבגרות. מגמות, כתב עת בין תחומי במדעי החברה.
Lareau, A. (2002). *Invisible Inequality: Social Class and Childrearing in Black Families and White Families*. *American Sociological Review*. 747-76.
הישראל, א' (2018). מאלטה תרבותית למוביליות חברתית: תפקיד המשפחה בשינוי משמעות ההשכלה בקרב סטודנטים דור שני למשפחות יוצאות ברית המועצות בישראל. הגירה, 9, 89-111.

שיעור 10:

אבו-עסבה, ח' (2007). החינוך הערבי בישראל: דילמות של מיעוט לאומי. ירושלים: מכון פלורסהיימר למחקרי מדיניות. 13-28, 42-49.
יונה, י', ודהאן, י' (2013). מערכת החינוך בישראל: שוויון והזדמנויות - מבנין אומה לניאו-ליברליזם. בתוך: יוסי יונה, ניסים מזרחי ויריב פניגר (עורכים), פרקטיקה של הבדל בשדה החינוך בישראל: מבט מלמטה, ון ליר, 17-35.

שיעור 11:

Apple, M. (1996). *Cultural Politics and Education*. Binghamton: Open University. 14-18.

נווה, א', ויוגב א' (2002). היסטוריות - לקראת דיאלוג עם האתמול. תל אביב: הוצאת בבל. עמ' 197-223.

פינסון, ה' (2006). בין מדינה יהודית לדמוקרטיה: סתירות ומתחים בתכנית הלימודים באזרחות. בתוך: אבנון דן (עורך), שפת האזרח בישראל. ירושלים: הוצאת מאגנס. 181-200.

שיעור 12:

כהן, א' (2018). חינוך פוליטי כפיקציה חינוכית: תיאוריה, מדיניות, פרקטיקה. גילוי דעת, 13, 1-24.
יאיר, ג', חטאב, נ', ומחמוד, נ' (1993). בתי הספר העל-יסודיים הערביים במזרח-ירושלים
באינתיפאדה: דפוסי שינוי מאקרו-חברתיים והשלכותיהם על מעמד המורה, יחסי מורה-תלמיד והוראה.
דוח מחקר, ירושלים: המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה והמחלקה לקרימינולוגיה, האוניברסיטה
העברית.

שיעור 13:

Pizmony-Levy, O., Rogel A. & Shilo G. (2019). Pride and the True Colors of the Holy Land: School Climate for Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender Students in Israel. *International Journal of Educational Development*, 70.
אופיר, ה' (בדפוס). אידיאולוגיה בגוף - המקרה של מורות לריקוד. מגמות.
Ophir, H. (2016). The Signature of the Moving Body: Agency and Embodied Ideologies of Dance Teachers. *Anthropology & Education Quarterly*. 47 (2). 186-202.

חומר לקריאה נוספת:

שיעור 1:

Mills, W. C. (2010). Private troubles, public issues, in Giddens, A. and Sutton, P. W. (Eds.) *Sociology: Introductory Readings*, (third Edition). Polity Press, Cambridge, London. 5-9.

שיעור 8:

מזרחי, נ', גודמן, י', ופניגר, י' (2013). הם 'פריקים' ואנחנו 'ערסים': שלילתם של אתניות ומעמד
בתפיסת תהליכי הסללה בבתי ספר בישראל, בתוך: יונה י', מזרחי, נ. ופניגר י'. (עורכים), פרקטיקה של
הבדל בשדה החינוך בישראל: מבט מלמטה, ירושלים ותל אביב: מכון ון ליר והקבוץ המאוחד,
83-107.

שיעור 13:

נתיב, י' (2017). אני-עצמי-גוף: מתיחת גבולות הגוף כפעולה חברתית בקרב תלמידות מחול (מחווה
לאיריס מריון יאנג). בתוך: עינת לחובר, עינת פלד, מיכל קומם (עורכות), נערות וגופן: מדברות,
נכחות, נסתרות. ירושלים: הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית, 86-110.

קריאה נוספת מומלצת: מושגי יסוד בסוציולוגיה ויישומם להקשר החינוכי

תרבות וחברה: נורמה וסטטוס

שפירא, י' ובן-אליעזר, א' (1986). פרק 3: נורמה, סטטוס ותפקיד. יסודות הסוציולוגיה. עם עובד, תל
אביב. 57-40.

דריבין, ר' (1968). תרומת בית הספר ללימוד נורמות. מגמות, ט"ז (3), 226-207.
ברגר, פ' (1979). פרק חמישי: חברה באדם, הזמנה לפגישה (עם הסוציולוגיה), ספריית אופקים.
הוצאת עם עובד. 99-127.

חיברות ופיקוח חברתי

שפירא, י' ובן-אליעזר, א' (1986). פרק 4 (תהליך החיברות). יסודות הסוציולוגיה. עם עובד, תל אביב.
72-58.

ברגר, פ' (1979). הזמנה לפגישה (עם הסוציולוגיה). ספריית אופקים. הוצאת עם עובד. 73-98.

ריבוד והדרה חברתית
גידנס, א' (2013). סוציולוגיה, האוניברסיטה הפתוחה, מהדורה שישית. 373-410.
לוי-אפשטיין, נח (2006). ניעות, בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים), אי/שוויון, באר שבע:
אוניברסיטת בן גוריון בנגב.
טרנר, ר' (1989). דרכי התקדמות חברתית באמצעות חינוך - ניעות חסויה וניעות תחרותית. בתוך:
רנה שפירא ורחל פלג (עורכות). הסוציולוגיה של החינוך (אסופת מאמרים). תל-אביב: עם עובד.
235-217.
יעיש, מ' ותלמוד, א' (2006). ריבוד, בתוך: אורי רם וניצה ברקוביץ (עורכים), אי/שוויון, באר שבע:
אוניברסיטת בן גוריון בנגב.

הזדמנויות חינוכיות ומריטוקרטיה
קולמן, ג' (1989). מושג השוויון. אצל רנה שפירא ורחל פלג (עורכות). הסוציולוגיה של החינוך
(אסופת מאמרים). תל-אביב: עם עובד. 216-204.
דאהן, י' (2007). תורת הצדק של ג'ון רולס - צדק כהוגנות, בתוך: תיאוריות של צדק חברתי, 29-47.

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :
מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 70 %
הרצאה 0 %
השתתפות 0 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 30 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: